

Поштарина плаћена у готову

YU ISSN 0017—0933

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

LVIII год. од изласка
XXXV год. непрекидног излажења

НОВИ САД, септембар 1986.
Број 9

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

- | | |
|---------------------|--|
| Др Зорица Мршевић | Однос обавезне одбране и одбране
сиромашних |
| Др Ђорђи Марјановић | О убиству више лица |
| Душан Ружић | Основна обележја поступка уставних
судова |

ПРАВНА ПРАКСА

Из судства

САОПШТЕЊА

Из судице Управног одбора

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

LVIII год. од изласка
XXXV год. непрекидног излажења

НОВИ САД, септембар 1986.
Број 9

Ч Л А Н Ц И И Р А С П Р А В Е

Др Зорица Мршевић, научни сарадник
Института за криминолошка и социолошка истраживања,
Београд

ОДНОС ОБАВЕЗНЕ ОДБРАНЕ И ОДБРАНЕ СИРОМАШНИХ¹

а) Претпоставка да идеја о одбрани сиромашних претходи идеји о обавезној одбрани

Тиме што је законодавац установио право сваког окривљеног да може увек у кривичном поступку узети браниоца, не решава питање како се долази до стручне одбране ако би окривљени хтео да узме браниоца али због сиромаштва није у стању да га плати². Осећај праведности налаже да се, ако не свим таквим обезбеди бесплатан бранилац, оно сигурно неким од њих, да би се спречило да трпе штетне последице одсуства стручне одбране само зато што не могу да је плате.

Логички гледано и само уочавање категорије сиромашних, тј. оних окривљених који према свом материјалном стању нису у могућности да плате браниоца у кривичном поступку, представља већ прву степену удаљавања од општег права свих окривљених да узму стручног браниоца, ка праведнијем регулисању стручне одбране у кривичном поступку. Наиме од поштовања начела да сваки окривљени има право да узме стручног браниоца, тј. простог изједначавања неједнаких, дошло се до признавања и уважавања разлика. То за неке ка-

¹ Тај појам срећемо нпр. код Д. Димитријевића (Кривично процесно право, Београд 1981, стр. 154), Васиљевића (Систем кривичног процесног права, Београд 1981, стр. 168) и код Васиљевића (Коментар Закона о кривичном поступку, Београд 1977, стр. 90).

² Доленц Метод: Теорија судског кривичног поступка за Краљевину Југославију, Београд 1933, стр. 113-114.

тегорије окривљених у кривичном поступку значи, у погледу стручне одбране, признавање другачијих права осим обичне могућности да по свом нахођењу узму или не стручног браниоца.

Апстрактно гледајући пут од факултативне стручне одбране до њеног обавезног вида логично иде преко одбране сиромашних. Наиме, тек од уочавања оних који не могу да плате браниоца, а потребан им је, дошло се до оних који нису у стању сами да се бране а немају браниоца из било којих разлога (неважно је да ли је у питању недостатак средстава да га плате, несхватање потребе да га имају, или чак директно одбијање, нежељење стручне одбране).

б) Историјски аспект односа обавезне одбране и одбране сиромашних

Историјска анализа не даје одређен одговор на питање да ли је одбрана сиромашних, осим логички, и историјски стварно претходила обавезној одбрани. У сваком случају, како ни антички ни средњовековни акузаторски поступак нису институционализовали обавезност одбране али ни одбрану сиромашних, одговор је пре свега негативан него позитиван. Тачније речено, ова два посебна вида стручне одбране улазила су у праксу кривичних поступака паралелно. Дакле, може се сматрати да је историјски идеја о неопходности одбране неких категорија окривљених, оптуживаних за тешка дела или неспособних сами да се бране ишла паралелно са идејом да таквим лицима ако немају средстава да плате стручног браниоца истог треба обезбедити постављањем по службеној дужности. То је био случај са нпр. аустријским и немачким кривичним поступком постинквизиторског периода, при чему су ове две идеје о посебним случајевима стручне одбране заправо помагале једна другу. Наиме, само сиромаштво окривљеног, тј. његова немогућност да узме браниоца, јер нема средстава да га плати, није било довољно за наступање обавезности одбране, да није истовремене појаве тешкоћа окривљеног да се сам успешно брани због недостатка узраста, физичких или психичких недостатака уз нпр. истовремену појаву оптужења за тешко кривично дело. Све те околиности заједно, логички и историјски доводе до формирања идеје о нужности постављања браниоца по службеној дужности и онда када га окривљени неће или када је његова воља мањкава, тј. без обзира на његову вољу.

в) Инститүти мешовитог карактера састављени од елемената обавезне одбране и одбране сиромашних

Историјска паралелност ова два института доводила је до ситуације поклапања одбране сиромашних и обавезне одбране а негде је то случај и данас. Наиме, не-

где се као остатак некадашњих заједничких корена и данас среће присуство мешовитих елемената, тј. елемената обавезности код одбране сиромашних односно елемента недостатка материјалних средстава за ангажовање браниоца, код обавезне одбране. То истовремено постојање мешовитих елемената ова два посебна вида стручне одбране представља уједно и најизразитији аспект њиховог међусобног односа.

Типичан пример за непостојање диференцирања ова два института је *legal aid* у англосаксонском кривичном поступку где се сиромаштво односно немогућност окривљеног да плати стручну одбрану јавља кумулативно са неким другим околностима типичним за обавезну одбрану, као што је тежина кривичног дела која се окривљеном ставља на терет, физичка и психичка хендикепираност у вршењу личне одбране и сл. До примене института *legal aid* не може да дође ни само због присуства сиромаштва окривљеног али ни само због присуства неког од критеријума који у континенталним кривичним поступцима изазивају обавезност одбране. Другим речима, нпр. имућан али ментално заостали окривљени не може да добије *legal aid*, као ни сиромашни али за личну одбрану компетентни окривљени, који је пунолетан, слободан, здрав и разуман а није оптужен за неко теже дело и не захтева стручног браниоца.³

У континенталним поступцима нема случајева таквог недиференцирања ова два института. У аустријском кривичном поступку (кога узимамо као пример постојања поклапања института обавезне одбране са одбраном сиромашних) бранилац постављен по службеној дужности се одређује када би ти трошкови угрожавали издржавање окривљеног или његове породице у смислу потреба једноставног живљења⁴. За малолетне окривљене предвиђа се сличан критеријум одређивања сиромаштва, ако би трошкови одбране отежали малолетников развој или угрозили његово издржавање у смислу вођења једноставног начина живота. Да би окривљени добио браниоца потребно је, осим испуњења тог критеријума, и постојање околности које одређују обавезну одбрану које се огледају у тежини кривичног дела и сл. Али, за разлику од англосаксонског поступка у коме постоји неодвојивост елемената ова два института који су потпуно сједињени у институту *legal aid*, овде се ипак може говорити о постојању самосталне обавезне одбране. То су случајеви када окривљени има довољно средстава да плати трошкове одбране а постоје околности и иначе типичне у свим кривичним поступцима за обавезну одбрану. Тада, ако

³ Мршевић Зорица: Обавезна одбрана сиромашних у англосаксонском кривичном поступку, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, 3-4/83, стр. 316.

⁴ Bertel Christian: Grundriss des österreichischen Strafprozessrechts Wien 1975, стр. 61-62.

окривљени из било којих разлога нема стручног браниоца, поставља му се бранилац по службеној дужности чије трошкове сноси сам окривљени (тзв. *Amtsverteidiger*). Када међутим поред околности карактеристичних за обавезну одбрану постоји и сиромаштво окривљеног, постављени бранилац се назива *Armenverteidiger* и плаћен је из буџета. Дакле, самостална одбрана сиромашних не постоји, јер је околност сиромаштва недовољна за наступање тог посебног вида стручне одбране, поред које околности мора до постоји и неки од елемената карактеристичних за обавезну одбрану.

Слична ситуација је постојала и у немачком кривичном поступку друге половине 19. века⁵ где се такође одбрана сиромашних ограничавала на случајеве обавезне одбране комбиноване са сиромаштвом окривљеног. Одбрана је била обавезна за кривична дела из надлежности тзв. царског суда (*Reichsgericht*), поротног суда (*Schwurgericht*), затим за кривична дела из надлежности земаљског суда ако је окривљени глувонем, ако је дело које му се ставља на терет тзв. злочинство, без обзира пред којим се судом суди али само под условом да окривљени тражи браниоца, и ако је предложено да се оптужени пошаље на третман у болницу за умоболне. Без постојања сиромаштва то би била чиста обавезна одбрана, а када је са неким од тих услова за обавезну одбрану постојао и елемент сиромаштва, онда је то била одбрана сиромашних.

Међутим, и тамо где су ова два института одвојена као што је случај у нашем кривичном поступку може се говорити о постојању елемената обавезности као одбране сиромашних односно постојања критеријума сиромаштва код обавезне одбране. Елементи типични за обавезну одбрану срећу се свуда где се за наступање одбране сиромашних предвиђају још неки критеријуми осим чињенице да окривљени нема довољно средстава да плати стручну одбрану. Одредбе чл. 71. ст. 1. предвиђају тежину кривичног дела које се ставља окривљеном на терет (дело за које је прописана казна затвора преко три године), при чему из формулације „може поставити” произилази да је неопходна и процена конкретне ситуације од стране суда, дакле тежине дела и способности окривљеног за самосталну одбрану да би се донела одлука о наступању овог вида стручне одбране. Осим постојања тих елемената типичних за обавезну одбрану, неопходан је захтев окривљеног да му се постави бранилац, што је вид личне одбране. Тек из кумулативне испуњености тих услова може да дође до изражаја и основни критеријум сиромаштва односно немогућности окривљеног да сноси трошкове одбране („ако према свом имовном стању не може сносити трошкове одбране”). Моменат наступања одбране сиромашних најчешће се поклапа са моментом када наступа најче-

⁵ Frydmann Marcell: Systematisches Handbuch der Vertheidigung im Strafverfahren, Wien 1878, стр. 134

ићи случај обавезне одбране у нашем кривичном поступку, тј. после подигнутог оптужног акта. Када је председник већа позитивно решио захтев окривљеног да му се постави бранилац сиромашних, њега поставља председник суда, дакле исто као код обавезне одбране. Коначно, елеменат обавезности огледа се код одбране сиромашних и у чињеници да на захтев окривљеног, председник већа има обавезу, додуше не на позитиван одговор на постављен захтев, али у сваком случају да процени ситуацију сходно законским одредбама и донесе позитивно или негативно решење.

Елеменат недовољности средстава за плаћање трошкова стручне одбране фактички се јавља и код обавезне одбране. Наиме, законске одредбе чл. 70. ст. 4. предвиђају да ако окривљени у случајевима обавезности одбране не узме сам браниоца (или за њега то не учине лица овлашћена по закону), председник суда ће му поставити браниоца по службеној дужности. Фактички, они окривљени који имају средстава да плате стручног браниоца (било они лично или чланови њихове породице) обично не чекају постављање браниоца по службеној дужности него га сами ангажују или ако су то пропустили да ураде до момента наступања обавезности одбране, обично замењују постављеног браниоца изабраним. Постављени бранилац по службеној дужности остаје да врши одбрану углавном оних окривљених који заправо немају могућности да плате изабраног браниоца из сопствених средстава. Иако начелно окривљени сnose трошкове и за постављеног браниоца, углавном су у питању случајеви предвиђени чл. 100. ст. 1. тј. ако би трошкови о којима је реч довели у питање издржавање окривљеног или лица које је дужан да издржава, они падају на терет буџетских средстава.

г) Наступање одбране сиромашних

Једна од главних разлика између одбране сиромашних и обавезне одбране је да ова прва никада не наступа *ex officio*, тј. по службеној дужности и на иницијативу државних органа, већ је увек везана за тражење окривљеног после кога тек долази до процене ситуације, тежине дела, способности окривљеног да се самостално брани. Код обавезне одбране, напротив, барем у нашем кривичном поступку, жеља окривљеног и уопште његов психички однос према стручној одбрани је потпуно ирелевантан. То је случај и у већини кривичних поступака сам ретко где постоје изузетани случајеви да тражење окривљеног у одређеним ситуацијама доводи до обавезности одбране⁶, када правосудни органи имају обавезу да одговоре позитивно на та-

⁶ То је случај у кривичним поступцима Сједињених Држава, Совјетског Савеза, али у извесним случајевима и у Француској и Мађарској.

кав захтев. Код обавезне одбране начелно, ни њено наступање а ни њена реализација није зависна од позитивног односа окривљеног према њој, нити од предузимања ма каквих активности у том правцу, јер окривљени у том погледу може да остане потпуно нем и пасиван, па чак може да активно изражава своје неслагање, али се то ни на који начин не одражава на обавезну одбрану и њено функционисање.

Супротно од тога, као што смо видели, код одбране сиромашних окривљеникова жеља да добије браниоца изражена кроз захтев упућен суду представља један (мада не једини!) од услова за наступање одбране сиромашних, без које не може да дође до њене реализације.

д) Разлике у начину ангажовања браниоца

Док се одбрана сиромашних увек реализује путем постављања браниоца по службеној дужности, то је код обавезне одбране супсидијаран начин њене реализације. Наиме, обавезна одбрана се примарно реализује избором браниоца од стране окривљеног или лица из круга сродника предвиђених одредбама чл. 67. ст. 3. Тек ако окривљени у случају постојања обавезне одбране не добије браниоца на тај начин од момента када наступа обавезност (без обзира да ли је он у ствари неће, нежели, не увиђа потребу или пак нема довољно средстава да сноси трошкове), долази до постављања браниоца по службеној дужности.

С тим у вези је и следећа разлика између ова два вида стручних одбрана, јер код обавезне одбране, окривљени током поступка, ма како добио браниоца може својом вољом да га промени, што ни у ком случају не мења карактер обавезне одбране. Насупрот томе, окривљени код одбране сиромашних нема ту могућност. Додуше закон не предвиђа никакву забрану у том смислу, али је јасно да окривљени коме је постављен бранилац сиромашних нема средстава да самостално ангажује другог браниоца, јер иначе не би ни било одбране сиромашних. У ситуацији да до тога ипак дође, јер је нпр. окривљени првобитно нетачно представио своју материјалну ситуацију да би добио бесплатног браниоца, или је накнадно дошао до неких средстава, или су му та средства прикупили рођаци и пријатељи, тако да окривљени, незадовољан презентираном одбраном узме приватно ангажованог браниоца, то онда не доводи само до решења постављеног браниоца дужности, већ мења читав карактер одбране. Ту више не може да се ради о одбрани сиромашних већ се она претвара у обичну, факултативну стручну одбрану.

Б) Вршилац обавезне одбране и одбране сиромашних

Како се деоба одбране углавном врши према носиоцима одбране⁷, то се и за обавезну одбрану и одбрану сиромашних може рећи да припадају тзв. стручној одбрани. Дакле сличност између њих је у томе што ни у једном од та два случаја не може да дође до подударанга са личном одбраном. Другим речима ни одбрану сиромашних ни обавезну одбрану не могу да врше сами окривљени, већ их увек врши лице различито од окривљеног, по правилу стручно лице-адвокат (уз присуство мањих одступања која се тичу ситуације непостојања довољно адвоката у седишту суда, што је у данашње време иначе реткост). У том погледу нема разлике између одбране сиромашних, која и не постоји ако је врши сам окривљени, и обавезне одбране која је императивним прописима везана за стручног браниоца као носиоца.

С обзиром да се и код одбране сиромашних и код обавезне одбране реализоване на супсидијаран начин јавља бранилац постављен по службеној дужности и ту постоји отворено питање квалитета презентираних одбрана за који се сумња да је нижи од онога који се добија од изабраног браниоца⁸. Ту можемо само да кажемо да поступање постављеног браниоца не би требало да се разликује од поступања изабраног⁹. Могуће је да се фактички ниво одбране и не разликује међу собом толико колико се можда често и некритички претпоставља, јер како неки аутори истичу¹⁰ постављени бранилац је независнији у изношењу чињеница од изабраног, што код окривљеног може да створи утисак недовољне бриге према одбрани, неправилног поступања, и уопште гледано, да доведе до неспоразума у њиховим односима.

е) Обавезна одбрана и одбрана сиромашних као посебни видови стручне одбране су међусобно најсличнији видови одбране

Због присуства свих поменутих сличности и разлика између одбране сиромашних и обавезне одбране као видова стручне одбране, поставља се питање да ли је одбрана сиромашних ближа факултативној или обавезној одбрани. То питање се поставља јер има аутора¹¹ који изричито подвлаче у погледу од-

7 Стефановић-Златић Милица: Повластице окривљеног у југословенском кривичном поступку, Београд 1982, стр. 32.

⁸ Др Зорица Мршевић: Обавезна одбрана у кривичном поступку, докторека дисертација (необјављена), одбрањена на Правном факултету у Београду 1986, стр. 47.

⁹ Аћимовић др Михајло: Допринос браниоца истини у кривичном поступку, Београд 1966, стр. 71.

¹⁰ Аћимовић: *Op. cit.*, стр. 71-72.

¹¹ Група аутора: Водич кроз поступке, књ. 2 (одељак аутора М. Петровића), Београд 1973, стр. 34.

бране сиромашних да се не ради о неком виду факултативне одбране. Насупрот томе, Димитријевић¹² дословно наводи да: „Одлике обавезне одбране има и одбрана сиромашног окривљеног...”, односно на другом месту: „... да се под одређеним законским условима и стручна одбрана сиромашног окривљеног може јавити као обавезна одбрана.”¹³

Судећи по томе да одбрана сиромашних наступа тек на захтев окривљеног кога он може али не мора да упути суду, према свом нахођењу, овај вид одбране је стварно најсличнији факултативној, где окривљени такође може да се служи својим правом на стручну одбрану. Међутим, елеменат волности на страни окривљеног није нешто што би припадало искључиво факултативној одбрани, јер постоје кривични поступци у којима је тражење окривљеног да му се обезбеди стручни бранилац неопходан елеменат за наступање обавезности одбране, односно њених појединих случајева.

С друге стране, само постојање захтева окривљеног да му се одобри одбрана сиромашних нигде није довољан за њено наступање, јер је неопходно да суд оцени потребу за стручном одбраном на основу околности као што су сложеност случаја, способност окривљеног да се самостално брани, као и других елемената, при чему закон даје доњу границу тежине кривичног дела које не сме бити лакше од онога за које закон прописује казну тежу од три године затвора. Дакле, ту имамо присуство елемента који се по правилу везује за обавезну одбрану. Такође је чињеница да се и код одбране сиромашних као и код обавезне одбране ради о присуству неких посебних категорија окривљених који у посебним случајевима имају, нека такође посебна, другачије конципирана права на стручну одбрану којима факултативна одбрана служи само као основ.

И код одбране сиромашних као и код случајева обавезне одбране општа законска регулатива поступања браниоца сиромашних, тј. његов општи фонд права и дужности је идентичан оном који закон прописује код факултативне одбране. Наш кривични поступак иначе не прописује никакве посебне дужности за браниоца сиромашних нити подвлачи обавезу предузимања ма којих процесних радњи¹⁴.

Дакле, факултативна одбрана се и у случају одбране сиромашних односи као потенција и акт, могућност и стварност.

¹² Димитријевић др Драгољуб: Кривично процесно право, Београд 1981, стр. 154.

¹³ Димитријевић: *Op. cit.*, стр. 152.

¹⁴ Чубински др Михајло: Научни и практични Коментар Законика о судском кривичном поступку Краљевине Југославије, Београд 1833, стр. 169, где се наводи да је бранилац сиромашних дужан у поступку да: а) ако постоји основа, изјави и образложи приговор против оптужнице, б) врши одбрану током главног претреса, и в) изјави и оправда потребне правне лекове.

Због тога и није неопходно одговорити на питање да ли је одбрана сиромашних ближа факултативној или обавезној одбрани, већ је довољно подвући однос последње две као посебних видова стручне одбране. И одбрана сиромашних и обавезна одбрана развијају се из факултативне одбране стварајући посебне видове стручне одбране чији су поједини случајеви ближи или даљи општој основи коју чини факултативна одбрана.

ж) Обавезна одбрана и одбрана сиромашних представљају и мере социјалног старања

Када се разматра правна природа обавезне одбране и одбране сиромашних као посебних видова стручне одбране, осим њиховог процесног карактера постоји и онај аспект који посебно подвлаче немачки теоретичари, а који се дефинише као мера социјалне политике¹⁵.

Наиме, концепција кривичнопроцесног сиромашког права на одбрану као и обавезна одбрана проистичу, како наводи Welp¹⁶ из социјалноетичких схватања једног доба у коме се старање о сиротињи, и уопште хендикепираним лицима схвата као социјална функција. Старање о побољшању њиховог положаја постаје један од примарних интереса јавног поретка савремених друштава благостања. Иако се код нас та два кривичнопроцесна института не третирају кроз тај аспект, може се рећи да и нашој друштвеној стварности нису далека таква разматрања. Рецимо, Е. Вајс сматра¹⁷ да се социјална политика може дефинисати као таква друштвена делатност чија је садржина укупност животних, радних и друштвених услова у којима се одвија процес друштвеног развоја и која доприноси остварењу друштвених циљева у погледу положаја човека, његовог свестраног развоја, обезбеђења социјалне сигурности, хуманизације друштвеног рада и људских односа. Циљ социјалне политике би био¹⁸ стално унапређивање радних и животних услова радних људи и грађана и друштвених група кроз рационално задовољавање људских потреба, обезбеђивање социјалне сигурности радних људи и грађана, ублажавање и превазилажење социјалних разлика и стварање претпоставки за брз и интегралан социјалноекономски развој. С тим у вези одређеним категоријама људи чине се одређене социјалне престације које

¹⁵ Welp Jürgen: Die Verteidiger als Anwalt des Vertrauen, Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, Berlin, New York, De Gruyter, 1978, no. 1, стр. 130, а такође и Samuels Alec: Criminal legal aid: The Issues of Principle, The Criminal Law Review, London, April 1983, стр. 232.

¹⁶ Welp: Op. cit., стр. 130

¹⁷ Лакичевић др Душан: Увод у социјалну политику, Београд 1982, стр. 11.

¹⁸ Лакичевић: Op. cit., стр. 15.

представљају давања или чињења појединцима који се налазе у стању социјалне потребе. А стање социјалне потребе, другачијим термином социјална незгода, социјални ризик или социјални случај, означава објективне догађаје који угрожавају задовољавање животних потреба човека, његову социјалну сигурност, услове напредовања у животу а понекад сам живот.¹⁹ У складу са тим, оба споменута института кривичног поступка, институт обавезне одбране и одбране сиромашних има додирних тачака са поменутим теоретским поставкама, јер је чињеница да доприносе остваривања циљева у погледу положаја човека, обезбеђивање социјалне сигурности, хуманизације људских односа и својим постојањем и деловањем у кривичном поступку ублажавају и утичу на превазилажење социјалних разлика. Токови за оба ова специјална вида стручне одбране у кривичном поступку зато могу да се третирају као повремене или привремене социјалне престације, односно давања или чињења појединцима који се налазе у стању социјалне потребе како без сумње можемо да окарактерисемо ситуацију у којој се налази окривљено лице у кривичном поступку без средстава да изабере и плати себи стручног браниоца.

Ако усвојимо схватање о постојању социјалнополитичког аспекта, ова два кривичнопроцесна института онда треба скренути пажњу и на то да приликом њихове примене постоји опасност, као и када су у питању друге мере социјалне политике. Она се укратко речено, састоји у могућности појаве деформација које временом могу да доведу до тога да поменуте мере мање користе постизању својих, прокламованих циљева а више да служе давању покрића одређеном систему организовања друштвених служби легалиштући све њихове поступке. То и сами корисници могу да осете као неку врсту „наместене игре”, у којој због тога могу нерадо да учествују, предвиђајући непосредну корист од те помоћи. Ове могућности деформација постоје и када је у питању обавезна одбрана као и одбрана сиромашних које лако могу да постану (и остану) део форме кривичног поступка губећи оно што је њихов суштински значај који се састоји у пружању помоћи у одбрани одређеним категоријама окривљених лица у кривичном поступку.

¹⁹ Лакичевић: *Op. cit.*, стр. 20.

Др Борџи Марјановић
редовни професор Правног факултета у Скопљу

О УБИСТВУ ВИШЕ ЛИЦА

Питање правне природе законске одредбе чл. 47. ст. 3 КЗ СРСр од недавно је (још једанпут!) актуелизирано на веома драматичан начин: против регулативе из чл. 28. ст. 3. КЗ САПВ (иначе, потпуно идентичне са овом из чл. 47. ст. 3 КЗ СРСр) сада ратује један човек кога она погађа на најболнији могући начин — Илија Живковић из Кусадака, правоснажно осуђен на смрт на основу ове одредбе. Он је пред Уставним судом Војводине поднео захтев за оцењивање уставности и законитости чл. 28. ст. 3. КЗ САПВ. Одговор који ће на његов захтев морати да да Уставни суд Југославије, пошто Живановић оспорава сагласност покрајинског кривичног закона са општим делом Кривичног закона СФРЈ, биће, нужно релевантан за све партикуларне (републичке односно покрајинске) регулативе које су **потпуно идентичне** са војвођанском. Ово је непосредни повод да се још једанпут¹ позабавим овим још увек отвореним проблемом нашег кривичног права.

Кратка предисторија члана 47. ст. 3. КЗ СРСр

Кривични законик из 1951. године, међу квалификованим убиствима, предвиђено је у чл. 135. ст. 2. (in fine) и убиство више лица („ко лиши живота више лица”), док је, према његовом ставу 3, истом казном био кажњаван онај „ко другог лиши живота а раније је већ био осуђен због убиства са умишљајем, осим случаја убиства из чл. 136. и 138. овог законика”.

¹ О овом сам проблему писао у чланку „Кривично-правното значење на поранешната осудуваност”, *Тобишник на Правноиот факултет во Скопје*, том XVII (1973), стр. 333-356, а затим, у складу са новом законском реалношћу након Устава од 1974 године, и у чланку „Поврат”, објављеном у мојој књизи *Одбрани тему од материјалното кривично право*, Скопје 1978, стр. 63-117.

Иако је у практичној примени одредбе из чл. 135. ст. 2. КЗ (in fine) било веома великих недоумица², чини се, ипак, да није била довољена у сумњу интенција законодавца да као посебан, квалификовани облик убиства третира **стицај убиства** више лица, док је одредбом из чл. 135. ст. 3. КЗ само проширивао могућност изрицања исте казне и за случај **убиства у поврату**.

Новела из 1959. године спојиће у једној одредби садржаје о којима сам управо говорио: убиство више лица сада више неће фигурирати на списку квалификованих убиства, садржаном у чл. 135. ст. 2. КЗ, него ће бити „пребачено” у став 3. овога члана, који ће сада гласити: „Истом казном казниће се и ко је учинио са умишљајем више убиства, осим оних која су предвиђена у чл. 136. и 138. овог законика, и то без обзира да ли му се за сва убиства суди применом одредаба о стицају или је за неко убиство био раније осуђен.”

Прихватам оцену³ о неоснованости тврђења да је ово била несустигинска измена. Чак и да је била замишљена само као легистативно-техничка, ова измена **објективно** није била изведена као таква. Напротив, као што ће се видети на страницама које следе, за нови текст ове одредбе везани су сви неспоразуми о њезиној правној природи, који ће се прво појавити у практичној примени закона, а затим и у кривично-правној теорији, а који се колебају између става да тај текст садржи квалификовани облик убиства више лица и става да се ту ради само о казненој одредби.

Шестом новелом Кривичног законика (из 1973. године), услед уметања новог члана 2. у члан 135, дотадашњи став 3. постаће став 4. У садржај ранијег става 3. члана 135. КЗ, међутим, уопште се није дирало.

Након доношења Устава СФРЈ из 1974. године, приликом реализације његове концепције о подељеној законодавној надлежности у материји кривичног права, републички (покрајински) кривични закони поделили су се у приступу овом питању.

Једни су напросто реципирали стару регулативу из чл. 135. ст. 4. КЗ са свим нејасноћама и недоумицама које су се за њу везивале. Овај стил дословног преписа старе регулативе прихваћен је у кривичним законима СР Македоније (чл. 37. ст. 3), СР Србије (чл. 47. ст. 3), САП Војводине (чл. 23. ст. 3) и САП Косова (чл. 30. ст. 3).

² О њима веома детаљно Мирко Перовић, Проблем тумачења одредбе „ко лиши живота више лица” из чл. 135 ст. 2 КЗ, *Правни живот*, бр. 7/1956, стр. 10—22.

³ Коју даје др Станко Пихлер, Убиство више лица и убиство у специјалном поврату, *„Гласник Адвокатске коморе Војводине*, бр. 3/1985, стр. 7.

Други су пошли једним другим легислативно-техничким путем: они додуше преписују у целости стару регулативу, али то не чине у посебном ставу (као што је било у ранијем члану 135. КЗ или као што то чине закони наведени у претходном пасусу), него је стављају као посебну тачку у став који таксативно набраја квалифицирана убиства, чиме, уствари, на несумњив начин озакоњавају схватање да се ту ради о једном квалификованом облику убиства. Овако поступају кривични закони СР Босне и Херцеговине (чл. 36. ст. 2), СР Црне Горе (чл. 39. ст. 2) и СР Хрватске (чл. 35. ст. 2).

Трећи (Кривични закон СР Словеније) су опет инспирацију за своју легислативну технику потражили у првобитном (неновелираном) тексту Кривичног законика из 1951. године: материја убиства више лица подељена је у два дела — извршење више убиства у идеалном или реалном стицају уврштено је у списак квалифицираних убиства, док је извршење новог убиства од стране лица које је већ осуђивано за убиство стављено у посебан став с тиме што нису искључене раније осуде за убиство на мах и за чедоморство, па чак ни ранија осуда за нехатно убиство.

Аргументи о незаконитости и противуставности републичке (покрајинске) регулативе

Осуђени Живковић, полазећи од премисе да регулатива из чл. 28. ст. 3 КЗ САПВ садржи само једну **казнену одредбу**, сматра да она представља повреду Устава СФРЈ и Кривичног закона СФРЈ. Приказаћу овде накратко правну аргументацију оваквог његовог схватања.

Према њему, наиме, одредбе о поврату и стицају, те њиховом кажњавању, представљају саставни део општег дела Кривичног закона СФРЈ, који, према изричитом услову Устава СФРЈ (чл. 281. ст. 1. т. 12), спада у законодавну надлежност федерације: правило о одмеравању казне за дело у поврату стављено је у чл. 41 КЗ СФРЈ, одредбу о поопштравању казне у случају вишеструког поврата садржи чл. 46. КЗ СФРЈ, а правила о одмеравању казне за кривична дела у стицају дата су у чл. 48. КЗ СФРЈ. Ноторно је, такође, да се према ниједној од ових регулатива учиниоцу не сме изрећи тежа врста казне од оне која је предвиђена за дело за које му се суди.

Има ли се у виду чл. 7. КЗ СФРЈ, према коме одредбе општег дела овог закона важе за сва кривична дела одређена у законима федерације, република и аутономних покрајина, онда, *argumento a contrario* регулатива из посебног дела ових закона ни у ком случају не сме да буде у супротности са одредбама из општег дела Кривичног закона СФРЈ⁴.

⁴ Тако Коментар Кривичног закона СФРЈ, Савремена администрација, Београд 1978, стр. 29.

Останемо ли упорни код схватања да став 3. члана 28. КЗ САПВ (односно чл. 47. ст. 3. КЗ СРСр etc.) не садржи посебан квалификовани облик кривичног дела убиства, него да је то само једна **казнена одредба**⁵, онда би осуђени Живковић био потпуно у праву у свом схватању да је чл. 28. ст. 3. КЗ САПВ у очигледној супротности са чланом 7. КЗ СФРЈ (што ће рећи — да је **незаконит**), а обзиром на то да ова незаконитост у исто време значи и повреду чл. 281 ст. 1. т. 12 Устава СФРЈ, он би уједно био и **противустанован**. Према логици ствари овако би били оцењени и сви други републички (покрајински) закони у погледу одредбе која нас овде занима.

Напротив, осуђени Живковић не би био у праву уколико се докаже да је његово схватање изграђено на једној погрешној премиси: на премиси да се овде ради само о казненој одредби. Ако успемо да аргументирамо супротно становиште — да је у овој регулативи, без обзира како је то легислативно-технички изведено, садржан један посебан, квалификовани облик кривичног дела убиства — онда се неће моћи оспоравати уставност ових законских одредби, као ни њихова усаглашеност са Кривичним законом СФРЈ.

Да бисмо дали правилан одговор на питање постављено у случају Живковића, очигледно је, дакле, да се пре свега морамо недвосмислено одредити у дилемама које постоје у вези са правном природом члана 28 КЗ САПВ и других напред наведених закона који садрже идентичне одредбе.

Правна природа одредбе из чл. 37. ст. 3. КЗ СРСр

Од поодавна заступах мишљење⁶ да у нашем позитивном кривичном праву постоји само један случај у коме је ранија осуђиваност за исто кривично дело (специјални поврат) подигнута на ранг квалификаторне околности. То је случај са убиством више лица из ранијег чл. 135 ст. 4 КЗ, чији су садржај преузели чл. 36. ст. 2. т. 7 КЗ СРБиХ, 37 ст. 3 КЗ СРМ, 46 ст. 3 КЗ СРСл, 47 ст. 3 КЗ СРСр, 35 ст. 2 т. 6 КЗ СРХ, 39 ст. 2 т. 6 КЗ СРЦГ, 28 ст. 3 КЗ САПВ и 30 ст. 3 КЗ САПК.

О правној природи одредбе садржане у чл. 135. ст. 4 КЗ било је пуно дилема и неспоразума, и то како у теорији тако и у пракси. Велики део тих дилема и неспоразума прешао је и у ново кривично законодавство СФРЈ и социјалистичких република (покрајина), а, као што се може видети из повода овим редовима, уставна концепција подељене законодавне надлежности у материји кривичног права створила је и нове проблеме, нове разлоге за дилеме и недоумице.

⁵ Закључак Врховног суда Југославије на Саветовању одржаном 1968. године ЗСУ XIV-1, 1).

⁶ В. примедбу бр. 1 у овом раду.

Зато ћемо, на страницама које следе, прво приказати контроверзе у схватањима правне природе старе регулативе, а затим и оне које се везују за актуелну кривично-правну регулативу. С обзиром на мале (иако на свој начин симптоматичне) измене у овој материји, сва до сада објављена литература и јудикатура о овом проблему остаје у такорећи пуној мери релевантна и за нову регулативу.

а) **Схватања о правној природи чл. 135 ст. 4 КЗ⁷.** — Може се слободно тврдити да је првобитни текст Кривичног законика из 1951 године остављао најмање простора за дилему: у његовом ставу 2 (in fine) било је садржано **квалифицирано кривично дело** убиства више лица „Намјера законодавца је овдје јасна.“, каже један аутор⁸. „Он је хтио омогућити примјену најтеже казне на вишеструког убојицу и зато је више убојстава у идеалном или реалном стјецају ступио у јединствено кривично дјело квалифицираног убојства“. У ставу 3, пак, члана 135. КЗ са овом је регулативом изједначен (у погледу кажњавања) и специјални поврат.

И, као што то у животу често бива, у настојању да се отклоне неспоразуми који су се везивали за ову регулативу, били су учињени одређени легислативно-технички захвати у њу, који ће је тек сада претворити у истинску јуридикчку збрку: несумњиво квалификовани облик убиства више лица „бри-сан“ је из става 2. члана 135. и „пребачен“ његов став 3, чија формулација сада изричито оперира појмовима „стицај“ и „поврат“.

„Истом казном казниће се и ко је учинио са умишљајем више убиства, осим оних која су предвиђена у чл. 136. и 138. овог законика, и то без обзира да ли му се за сва убиства суди применом одредаба о стицају или је за неко убиство био раније осуђен.“

С обзиром на радни задатак овог написа, предмет нашег интересовања је управо ситуација наведена in fine ове одредбе. Ово ограничавање димензија у којима ћемо се занимати за чл. 135. ст. 4 КЗ ипак нам не олакшава нити смањује рад на дефинисању правне природе ове одредбе.

Већ смо рекли да се дилема, пред којом је била исправљена наша теорија и пракса од дана уношења ове одредбе у Кривични законик, састојала у питању: да ли је овим прописом предвиђен посебан, квалификовани облик кривичног дела уби-

7 Као што сам напоменуо, шестом новелом Кривичног законика (од 1973. године) дотадашњи став 3. члана 135. услед уношења новог става 2, постаје став 4. Да би се избегао било какав могући неспоразум у овом ћу чланку увек говорити „чл. 135. ст. 4. КЗ“, иако су све дилеме и контроверзе у литератури везане за стару енумерацију („ст. 3“).

⁸ Др Богдан Златарић, Критички преглед јудикатуре о примјени одредаба Кривичног законика о покушају, *Зборник Правног факултета у Загребу*, бр. 3-4/1955, стр. 231.

ства или се пак ради само о казненој одредби. С обзиром на то да су у овој одредби, као што смо видели, обједињени садржаји двеју одредаба са различитом садржином, овај се је законодавни потез могао тумачити (и тумачио се је) и на један и на други начин.

Тврди се⁹ да је ранијих година у пракси наших судова надвладало схватање да је у члану 135 ст. 3 КЗ садржан посебан облик кривичног дела убиства који има карактеристике самосталног, квалификованог кривичног дела¹⁰. Према овом становишту, учинилац више умишљених убистава, осим оних из члана 136. и 138. КЗ, без обзира на то да ли му се суди за више дела у стицају (реалном или идеалном) или се налази у поврату, извршио је једно квалификовано кривично дело — вишеструко убиство, које ће се правно подвести под чл. 135. ст. 3. КЗ.

На четвртом саветовању представника кривичних одељења врховних судова и судија кривичног одељења Врховног суда Југославије, одржаном 26. и 27. децембра 1968. године у Врховном суду Југославије, већина учесника стала је на становиште да одредба из става 3 члана 135. КЗ има само карактер казнене одредбе. То значи: у ситуацији када једно лице учини више умишљених убистава, осим оних из чланова 136. и 138. КЗ, и без обзира на то да ли му се суди за више убистава у стицају (реалном или идеалном) или му се суди као убици-повратнику, свако убиство треба посматрати као самостално кривично дело и квалификовати у складу са његовим обележјима, а онда изрећи казну према одредби из члана 135. ст. 3. КЗ. При том се посебно наглашава да, када се ради о ранијој осуђиваности, чл. 135. ст. 3. КЗ представља уствари разраду опште одредбе из чл. 40а КЗ, која даје могућност строжег кажњавања мултирецидивиста.

Има ли некаквог практичног значаја опредељење за једно или за друго становиште? Има, и оно је, на пример, у следећем:

1) Ако вишеструко убиство схватимо као посебно, квалификовано кривично дело, онда ће рок застаривања гоњења увек износити двадесет и пет година (чл. 80. ст. 1. т. 1. КЗ). Ако пак чл. 135. ст. 4. КЗ схватимо само као казнену одредбу, у случају да су поједина убиства „обична” (она из чл. 135. ст. 1. КЗ),

⁹ Др Божидар Краус, Саветовање у Врховном суду Југославије, *Југословенска ревија за криминологију и кривично право*, бр. 1/1969, стр. 115.

¹⁰ У теорији тако др Јанко Таховић, *Кривично право*, Посебни део, III издање, Београд 1961, стр. 77; Никола Срзентић и др Александар Стајић, *Кривично право ФНРЈ*, Београд 1961, стр. 325; Др Фрањо Бачић, *Југословенско кривично право*, Посебен дел, Скопје 1966, стр. 76.

рок застаривања за свако поједино убиство износиће петнаест година (чл. 80. ст. 1. т. 2)¹¹.

2) Други случај би био када би била подељена амнестија за обична умишљајна убиства (што је додуше мало вероватно, али ми ту покушавамо да анализирамо могуће консеквенце једног одн. другог става). Према првом схватању, вишеструко убиство не би било обухваћено таквом амнестијом; према другом било би обухваћено, наравно уколико неко од појединих убистава није само по себи квалификовано по неком другом основу.

3) Ако вишеструко убиство схватимо као посебно, квалификовано кривично дело, непријављивање тог кривичног дела или његовог учиниоца квалификовало би се према чл. 280. КЗ, схватимо ли га као казнену одредбу, у случају да су појединачна убиства „обична”, непријављивање појединих убистава или његовог учиниоца не би представљало кривично дело из чл. 280. КЗ.¹²

С обзиром на то да се ипак не ради о једном схоластичком питању без практичног значаја, нужно је заузети став у односу на њега. Ко је у праву?

Одлучно сам стајао и стојим на становишту да је било исправно само схватање које у чл. 135. ст. 3 КЗ види једно квалификовано кривично дело. Ево из којих разлога!

Уместо упуштања у сфере правно-научне фантастике, покушавајући да одгонетнемо „вољу законодавца”, предлагем да нашу пажњу усмеримо на објективно дати текст закона: поби-мо од једног логичког тумачења одредаба Кривичног законика, руковођени уверењем да је то систем заокружен и без унутрашњих противуречности (или да би бар један законик морао да буде такав!).

Буде ли убијено једно лице и притом са умишљајем доведен у опасност живот још неког лица ради се о квалификованом кривичном делу убиства из чл. 135. ст. 2. т. 2. КЗ. **Већ само довођење у опасност живота још једног лица је, значи, квалификаторна околност**¹³. Чудно је, нелогично, несхватљиво да се убиство још неког лица онда не третира као квалификаторна околност! То је супротно логичком правилу тумачења кривичних закона познатом као *argumentum a minore ad mains*:

¹¹ Опширније о овоме Мр Радослав Петровић, Застарелост кривичног гоњења као кривичног дела убиства из става 3. члана 135. КЗ, ПРАВНИ ЖИВОТ, бр. 6/1965, стр. 30-35.

¹² Тако Др Богдан Златарић, Да ли постоји посебно квалифицирано кривично дело из члана 135. став 3. КЗ (вишеструко убојство) и да ли је могућ покушај таквог кривичног дјела, *Југословенска ревија за криминологију и кривично право*, 1970, стр. 515.

¹³ Ову чињеницу запажа и др Бранко Петрић, Нека питања у вези члана 135. ст. 3. КЗ, *Гласник*, бр. 6/1962, стр. 25, не изводећи, међутим закључке који се овде изводе. Напротив, ова је чињеница за њега доказ

оно што важи за један блажи случај (убиство једног лица + до-вођење у опасност живота још једног лица = квалифицирано кривично дело!), мора да важи и када је у питању један тежи случај (убиство једног лица + убиство још једног или више лица!). Ово је, према мени, био и остаје најјачи аргуменат за став да се је у одредби из чл. 135 ст. 1 КЗ радило о једном квалифи-кованом кривичном делу вишеструког убиства.¹⁴

Нисам се слагао са ставом Врховног суда Југославије¹⁵ да одредба из чл. 135 ст. 4 КЗ значи само модификацију одредбе из чл. 40а КЗ. Напросто зато што се код вишеструког поврата (пре-ма слову закона!) мора радити о **новом** кривичном делу изврше-ном **након** претходних осуда. Овде се пак не мора радити о прет-ходним осудама, већ је довољна и само једна претходна осуда. Да је чл. 135 ст. 1 КЗ заиста био модификација ове одредбе, он-да би и овде требало да важи оно — да се ради о новом кривич-ном делу извршеном **након** претходне осуде. Тако, међутим, ни-је: ако једно лице буде осуђено за једно умишљајно убиство, а затим се открије још једно његово такво убиство извршено пре те осуде, опет ће с радити о чл. 135 ст. 4 КЗ. Да није било чл. 135 ст. 4 КЗ ова се ситуација не би могла казнити према чл. 40а КЗ. То је више него јасно.¹⁶

Очигледно је да је законодавац осећао потребу да посеб-но инкриминише посезање за животом више људи, па је то и прописао у чл. 135 ст. 4 КЗ. Да овај закључак није само плод јуридикчке имагинације сведочи, уосталом, и чињеница да то није јединствен случај у нашем кривичном праву да извршење више убистава од стране једног учиниоца — прераста у нов, тежи ква-литет — геноцид, ратни злочини су општепознати такви случаје-ви, који у теорији не проузрокују никакве недоумице.

У вези оваквог схватања одредбе из чл. 135 ст. 4 КЗ може се оправдано поставити питање — која је то квалификаторна околност која убиству више лица даје карактер новог, тежег кри-вичног дела од основног? Чудновато је да наша теорија до сада није уочила чињеницу да је таква квалификаторна околност **посебна природа учиниоца**, кога (због те посебне природе) мо-

о оправданости става да је чл. 135 ст. 3. КЗ само казнена одредба. За мр Милића Томановића, Дилеме о једном квалификованом облику кри-вичног дела убиства, *Правни живот*, бр. 8-9/1978, стр. 48, ова иста чињеница је управо доказ да у чл. 135 ст. 4. треба видети посебан ква-лификовани облик кривичног дела убиства.

14 Овај став прихвата и Сергије Гривцов, Да ли је у чл. 135. ст. 3. КЗ предвиђен посебан — квалификовани — облик убиства или је то само казнена одредба, *Правни живот*, бр. 9/1969, стр. 31-43.

15 Изражен, између осталог, и у његовој пресуди КЗ 19/68 од 24. јула 1968. године, детаљно приказаној и коментарираној у чланку Златарића, наведеном у примедби бр. 12. овога рада.

16 В. у том смислу и Гривцов, *Op. cit.*

жемо да назовемо и не ретко називамо „вишеструки убица”.¹⁷⁾ Рекли би, дакле, да се ту ради о једном посебном криминолошком типу учиниоца, кога законодавац (због његове посебне опасности за друштво) решава да казни најтежом казном предвиђеном у нашем кривичноправном систему.

Имамо ли ово у виду, неће нам бити неразумљиве ни недоумице које су трајно обележје нашег суочавања са овом одредбом почев од њезине појаве у нашем кривичном закону. Док су сви други квалификовани облици убиства изграђени према обрасцима тзв. *Tatstrafrecht*-а (кривичног права заснованог на делу), ово је усамљен случај одредбе која одговара обрасцима тзв. *Täterstrafrecht*-а (кривичног права заснованог на учиниоцу). У присуству овог сазнања јасно је зашто се чл. 135 ст. 4 КЗ тешко подводи под заједнички именитељ који важи за друге случајеве квалификованих убиства.

Иначе, тачно је да је са догматске стране заиста мало трапава формулација „без обзира да ли му се за сва убиства суди применом одредаба о стицају или је за неко убиство био раније осуђен”.

Притом, овом збирном убиству, вишеструком убиству, никакo не би требали стављати етикету „конструкције”.¹⁸⁾ Напросто зато што оно и заиста није конструкција. У животу, на жалост, нису ретки случајеви оваквих вишеструких убиства, које, зависно од броја жртава, понекад називамо „масакрима”, истичући тиме њихов посебни квалитет у односу на једно обично убиство, њихову већу опасност за друштво (сетимо се колико нас је узбуђивао „случај Икановића”, затим масакр у Пожаревачком затвору). Зато, овом вишеструком убиству треба дати посебно место у закону без обзира на то у каквом се облику јављају поједина дела из серије (обична, квалификована, посебна убиства)¹⁹⁾.

Што се тиче раније осуђиваности као квалификаторне околности у смислу чл. 135. ст. 4. КЗ, на први поглед као да није било проблема. Законодавац је недвосмислено рекао: Осуда за било које умишљајно убиство, осим оних из чл. 136 и 138 КЗ.

¹⁷⁾ Израз „вишеструки убица” у вези са овом регулативом употребио је прво Златарић, *Кривични законик у практичној примјени*, I свезак, Загреб 1956, стр. 73-74, а затим и Петрић, *Op. cit.* стр. 22; слично и Радосав Петровић, *Карактер кривичног дела убиства из става 3. члана 135. КЗ*, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 1964, стр. 94: „Онај који је извршио поред једног, још једно убиство, постаје тешки убица”.

¹⁸⁾ Као што то, између осталих, чини Др Мирослав Борђевић, *Покршај кривичног дела убиства више лица*, *АНАЛИ Правног факултета у Београду*, 1967, стр. 97. и даље.

¹⁹⁾ Другачије Златарић, *Op. cit.* у примебди бр. 17 овог рада, стр. 27. Ово мишљење прихвата и Радислав М. Петровић, *Стицај кривичног дела убиства из става 3. члана 135. КЗ с кривичним делима убиства из става 2. члана 135. КЗ*, *Наша законитост*, 1965, стр. 325.

Шта бива, међутим, са убиствима извршеним у прекорачењу нужне одбране или крајње нужде? Закон изричито не изједначава ова убиства са убиствима из чл. 136 и 138 КЗ, иако у једном конкретном случају учинилац оваквих убистава може да прође много лакше него учинилац убистава из чл. 136 и 138 КЗ.

Наиме, чл. 11 ст. 3 односно чл. 12. ст. 3 КЗ предвиђа веома широке могућности ублажавања казне у случају извршења убиства прекорачењем граница нужне одбране одн. крајње нужде, ублажавање које иде до ослобођења од казне. Због свега тога чини ми се да би у оваквим случајевима било места за једно аналогно тумачење закона у корист окривљеног (*analogia in bonam partem!*). Ако приликом пресуђивања једног кривичног дела убиства које прекорачењем граница нужне одбране одн. крајње нужде судија одмери казну у казним оквирима предвиђеним код чл. 136 одн. 138 КЗ, онда се оваква осуђиваност не би требала узимати као квалификаторна околност у смислу чл. 136. ст. 4. КЗ. Уколико би суд код одмеравања казне прешао ове казнене оквири, оцењујући на тај начин и убиство са прекорачењем граница нужне одбране одн. крајње нужде као тешко и знатно друштвено штетно, онда нема места оваквој аналогiji и та се претходна осуђиваност треба узети као квалификаторна околност у смислу чл. 135. ст. 4. КЗ.

Сматрам да не би требало бити места некаквом *en bloc* изједначавању убистава извршених прекорачењем граница нужне одбране одн. крајње нужде са привилегованим убиствима из чл. 136 и 138 КЗ,²⁰ из једноставног разлога што их ни законодавац (са правом!) не изједначава: прекорачење граница нужне одбране одн. крајње нужде било је, према Кривичном законiku, само факултативна основа за ослобођење од казне. Казнени оквири били су, дакле, од пуне мере казне предвиђене за то кривично дело, преко ублажене казне, до ослобођења од казне. Очигледно свестан да се код прекорачења граница крајње нужде одн. нужне одбране може радити о веома различитим по значењу ситуацијама законодавац се определио за овако широка решења. О томе треба водити рачуна и у контексту проблематике чл. 135. ст. 4. КЗ.

Под овим прописом се, по мом мишљењу, морао подводити и случај када је учинилац био већ осуђиван за убиство као малолетник на казну малолетничког затвора. Исто важи, разуме се, и за једну инострану осуду за умишљајно лишење живота, које одговара условима из чл. 135. ст. 4. КЗ.

Споменућу овде још и то да Кривични законик није одређивао никакав рок у коме се је ранија осуда могла узимати у обзир као квалификаторна околност у смислу чл. 135. ст. 4. КЗ. Ако је неко извршио кривично дело, које је затим остало непресуђено, према нашем Кривичном законiku, крајњи рок у коме се је оно могло узети као квалификаторна околност био је рок за-

²⁰ Као што предлаже Бачић, *Op. cit.*, стр. 77.

старевања гођења, тј. двадесет и пет година уколико је за дело била предвиђена смртна казна, односно петнаест година за обична убиства. Што се тиче раније осуде за убиство, било би нормално и ту прихватити једно аналогно решење: ако може да застари и да се не узима као квалификаторна околност једно убиство за које је учинилац избегао правду, нормално би било да се то исто протеком одређеног времена, догоди и са издржаном, опрштеном или застарелом казном. На жалост, према нашем Кривичном законнику (од 1959. године овамо) то није тако, из простог разлога што он не познаје брисање осуде на казну строгог затвора преко три године. Само ако је за претходно убиство учинилац био кажњен строгим затвором до три године или казном затвора (до које је дошло ублажавањем казне) ова је казна могла бити брисана. Ни то, међутим, није био крај приче! Знамо, наиме, да је суд, према чл. 89. ст. 3. КЗ, могао да у свако време добије податак и о брисаној осуди у вези са кривичним поступком који би се водио против лица чија је осуда била брисана. Ово свакако није било просто информисање о прошлости окривљеника, него је могло да послужи као основ при одмеравању казне, а тиме и као квалификаторна околност у нашем случају.

Кривични законик није нигде изричито рекао да тако не може или — још више — да тако не сме да буде. И то је било за жаљење. Тако, према решењима садржаним у Кривичном законнику законодавац је неоправдано и неразумљиво блажи (и то знатно блажи) према оним лукавим криминалцима који су, након извршења дела, па и најтежег, успели да се сакрију пред правдом, па им је дело застарело, него према онима који су били суђени и свој дуг платили издржавши казну²¹.

б) Стање према новом републичком (покрајинском) кривичном законодавству. — Детаљно излагање стања у овој материји према Кривичном законнику из 1951. године није било случајно: ова је регулатива такорећи у целини и са свим деловима везаним за њу преточена у ново републичко одн. покрајинско законодавство у неизмењеном или благо измењеном виду. Дилеме које су раније постојале и заснивале се на једном јединственом тексту сада су продубљене веома различитим легислативно-техничким приступима формулисању ове регулативе. Може се слободно рећи да је подвојеност у схватањима о старој регулативи (чл. 135. ст. 4. КЗ) сада напосто озакоњена.

Једни су, наиме, у целости реципирали стару регулативу са свим нејасноћима и неспоразумима који су се на њу надовезивали и које сам, управо стога, толико опширно излагао напред. Овај стил докловног преписа старе регулативе прихваћен је у кривичним законима Македоније, Србије, Војводине и Косова. О њима у овом контексту нема потребе говорити било шта више од онога

²¹ Више о овоме у мом чланку „О рехабилитацији“, *Зборник Правног факултета у Загребу*, бр. 3-4/1978, стр. 427-441.

што је већ било речено горе под а), а што у целини остаје релевантно за њихово тумачење и примену.

Други, управо настојећи да избегну дилеме и неспоразуме о којима је било речи, а опредељујући се за став да је стара регулатива садржала један посебан, квалификовани облик убиства, полазе једним новим законодавно-техничким путем. Они додуше „преписују“ стару регулативу у целини, али то не чине у посебном ставу (као у чл. 135 КЗ или као што се то чини у законима наведеним један пасус напред у овом тексту), него је уврштавају као посебну тачку у ставу који таксоативно набраја квалификована убиства. Сада, према њима, извршење више убистава са умишљајем, осим убистава на мах и чедоморства, без обзира на то да ли се ради и стицају или поврату, јесте — јасно и недвосмислено — посебан случај квалификованог убиства. Овако поступају, као што смо већ рекли, кривични закони Босне и Херцеговине, Црне Горе и Хрватске.

Трећи су се, опет, једноставно вратили првобитној регулативи у овој материји из неновелираног Кривичног законика из 1951. године. Његова регулатива је опет подељена на два дела: извршење више убистава у идеалном или реалном стицају третира се као квалификовано убиство и уврштено је на листи квалификованих убистава, док је извршење новог убиства од стране лица које је већ осуђивано за кривично дело убиства смештено је у посебан став и третира се као казнена одредба. Овако поступа Кривични закон Словеније. Посебно је интересантно да овај закон не искључује убиства на мах и чедоморство, па чак ни нехатно убиство.

Оцењујемо ли правно-догматски овај очигледно компромисни приступ, можемо се на први поглед учинити да је он и исправнији од прва два. Посматрамо ли га, међутим, кроз призму криминологије и криминалне политике неће нам бити тешко да се сагласимо да је овде критериј разграничења једног квалификованог убиства од једне казнене одредбе веома формалан — да ли је раније убиство пресуђено или није. Стицај (нарочито реални) са криминолошког становишта посматрано такође је понављање кривичних дела, што ће рећи—поврат. Зато ми се чини да друга група закона ипак правилније поступа не правећи разлике између стицаја убистава и убистава у поврату. Утолико више што цели тај поступак и нема за циљ да омогући некакав посебни ресоцијализацијски третман у случају поврата него, исто као и код стицаја убистава — примену смртне казне!

Много је интересантнији став Кривичног закона СР Словеније да не прави никаквог подвајања међу убиствима која се могу узети у обзир као конститутивна одн. квалификаторна у односу на тај нови криминални квалитет, који означавамо као „убиство више лица“. Овај закон, као што смо рекли, не искључује из механизма ове регулативе убиства на мах, чедоморства, па чак ни нехатна убиства.

Солуција у односу на убиства на мах и убиства детета при пораћању изгледа ми потпуно прихватљива, али никако не и она у односу на нехатно убиство. Чини ми се да овакво једно en bloc

изједначавање свих убистава није у духу криминално-политичког постулата који је утраћен у овој регулативи — теже кажњавање вишеструког убиства због безобзирности учиниоца према туђем животу, због непоштовања ове највеће човекове вредности. Са оваквим личним ставом учиниоца биће веома тешко изједначити његову непажњу која завршава смртним исходом. Управо је то оно што ову одредбу чини неприхватљивом у овом детаљу. Та безобзирност, међутим, није одсутна код убиства на мах, а нарочито не код чедоморстава (бар не код чедоморстава онако како га схвата наш законодавац и како ту одредбу примењује наша судска пракса²¹ и добро је што су она изједначена са обичним убиствима.

Уместо закључка

Са становишта радног задатка који смо себи поставили у овом раду рећи ћемо да **правна природа једне законске регулативе не може и не сме да зависи од случајности или произвољности легислативне технике**: један исти законски текст уврштен у списак квалификованих убистава постаје недвосмислено квалификовани облик основног кривичног дела убиства, док се, оставимо ли га изван тог списка, „претвара“ у казнену одредбу.

На примеру који је повод овим редовима, осуђени Живковић не би имао никакву шансу да се спасе смртне казне да је био осуђен у Босни и Херцеговини, Црној Гори или Хрватској где је стара регулатива и формално проглашена квалификационим убиством, па би то било сама законито и у складу са Уставом СФРЈ Живковић би, напротив, био потпуно безбедан да је осуђен у СР Словенији, где је изричито озакоњено схватање старе регулативе као казнене одредбе, па се ова мора оценити као незаконита и противуставна; и на крају, у осталом делу Југославије Живковић би имао шансу да живи и војује за своје схватање бар још онолико времена колико ова регулатива разједињује теоретичаре и практичаре кривичног права, пошто су веома мали изгледи за постизавање сагласности у мишљењима поводом једне толико конфузне регулативе.

С обзиром на то да је овакво једно стање непожељно и неприхватљиво у земљи која је Уставом прокламирала начело једнакости грађана пред законом, **више је него очито да се ова регулатива мора унифицирати!** Образац за то треба да буде решење прихваћено у кривичним законима Босне и Херцеговине, Црне

²¹ О потреби преиспитивања нашег криминално-политичког става према убиству детета при порођају в. мој чланак „Нацртот на Кривичниот закон на СР Македонија“, *Правна мисла*, бр. 1-2/1976, стр. 42-43.

Душан Ружић
судија Уставног суда Србије

ОСНОВНА ОБЕЛЕЖЈА ПОСТУПКА УСТАВНИХ СУДОВА

Начин рада уставних судова условљен је предметом и циљем њихових функција. Према одредбама Устава СФРЈ, СР и САП предмет тих функција јесте оцењивање уставности закона и уставности и законитости других прописа и општих аката као и други послови који су им уставом стављени у надлежност, а циљ обезбеђивање заштите уставности и законитости и остваривање заштите самоуправних права радних људи и друштвене својине. Они се разликују од предмета и циља функција органа власти и управљања са једне стране и правосудних органа са друге стране. Ово је посебно изражено код предмета функције јер је оцењивање уставности и законитости специфичност уставних судова.

Имајући све ово у виду и основна обележја поступка уставних судова испољавају се кроз специфични предмет, циљ и начин његовог покретања, вођења и окончања. Устави дају у том погледу извесну оријентацију али остављају да се ближе уређивање поступка изврши у закону о поступку или пословнику суда (у Словенији, Македонији, Србији и Војводини устави предвиђају доношење Закона, а у Босни и Херцеговини, Црној Гори, Хрватској и Косову поступак се уређује пословником суда, а исто је и за Уставни суд Југославије).

I. Предмет поступка

Предмет поступка уставних судова јесте оцењивање уставности закона и уставности и законитости других прописа и општих аката, решавање спорова о правима и дужностима између друштвено-политичких заједница и решавање сукоба надлежности између судова и других органа. То су уједно основни и најзначајнији послови уставних судова. Остали послови као што су то давање мишљења Скупштини да ли је републички односно покрајински устав у супротности са Уставом СФРЈ, односно Уставом СРС, пра-

ћење појава од интереса за остваривање уставности и законитости, обавештавање скупштине о стању и проблемима остваривања уставности и законитости, давање мишљења и предлога скупштини за доношење и измену закона и предузимање других мера, обавештавање скупштине да надлежни орган није донео пропис за извршавање одредаба устава, закона или других прописа и општих аката иако је био дужан да то учини, су само изведени из ових послова.

У поступку за оцењивање уставности и законитости уставни судови разматрају, оцењују и одлучују да ли су одредбе закона у складу са уставом а одредбе других прописа и општих аката са законом и уставом. Наиме, закони, други прописи и општи акти морају бити у сагласности са уставом, односно законом или другим прописом. У случају непостојања ове сагласности постоји ситуација нарушеног правног поретка а у случају постојања сагласности имамо ситуацију сагласног правног поретка. Међутим, и код сагласног правног поретка може да дође до нарушавања услед непримене прописа и општих аката, односно одбијања примене од стране надлежних органа.

Уставни судови имају за задатак да кроз поступак оцењивања отклоне и спрече оваква нарушавања. Оцењивању се приступа само у случају када су испуњене уставом предвиђене претпоставке везане за покретање поступка или за саму природу и врсту општих аката. Предмет оцењивања може да буде само материјално правни и формално-правни однос између општих аката наведених у уставу, а не и других. У Уставу СРС изричито се наводи да предмет оцењивања не може да буде однос према Уставу закона који се доносе сагласношћу Скупштине СРС и скупштина аутономних покрајина.

У поступку решавања спорова о правима и дужностима између друштвено-политичких заједница и решавања сукоба надлежности између судова и других органа уставни судови решавају спор о чињеничном питању или о примени права. Ради се о споровима који су исти или слични споровима који се воде у парничном поступку код редовних судова.

II. Циљ поступка

Циљ поступка за оцењивање уставности и законитости јесте обезбеђивање заштите уставности и законитости и остваривање заштите самоуправних права радних људи, самоуправних организација и заједница и друштвене својине. То обезбеђивање и остваривање врши се отклањањем нарушеног правног поретка или потврдом успостављеног правног поретка у случају неосноване сумње у његову уставност и законитост.

Према уставу спречавање и отклањање поремећаја у правном поретку првенствено је дужност самих доносилаца општих аката а у случају настанка поремећаја отклањање врши Уставни суд по спроведеном поступку. Отклањање се врши на два начина

у зависности да ли је у питању закон или други пропис и општи акт. Када је у питању закон суд само утврђује постојање несагласности са уставом. На основу тога надлежна скупштина је дужна у року од 6 месеци а највише годину дана да изврши усаглашавање. Ако овако не поступи несагласне одредбе престају да важе а уставни суд то утврђује посебном одлуком. Код других прописа и општих аката Уставни суд поништава или укида одредбу која није у сагласности са уставом и законом. У случају када је у току поступка закон, други пропис или општи акт доведен у сагласност са уставом односно законом, али нису откљоњене последице неуставности, односно незаконитости, уставни суд може одлуком утврдити да ови општи акти нису били у сагласности са уставом и законом. Ова одлука има правно дејство одлуке о утврђивању да је закон престао да важи односно о укидању или поништавању другог прописа или општег акта.

Дејство одлука уставних судова не ограничава се само на отклањање нарушеног правног поретка већ и на спречавање настанка других истих или сличних нарушавања превентивно дејство).

Отклањање и спречавање поремећаја у правном поретку врши се и потврдом успостављеног правног поретка у случају неосноване сумње у његову уставност и законитост а посебно одбијања примене прописа или општег акта од стране Суда или другог државног органа. То се постиже одлуком уставног суда да не постоји несагласност прописа или општег акта са уставом или законом.

Циљ поступка за решавање спорова о правима и дужностима између друштвено политичких заједница и решавања сукоба надлежности између судова и других органа јесте разрешавање спорног односа путем примене права на претходно утврђено чињенично стање. Тиме се отклањају поремећаји до којих долази у правном поретку услед непримене права односно непоступања по правним нормама.

III. Покретање, вођење и окончање поступка за оцену уставности и законитости

Суштину поступка за оцењивање уставности и законитости чини проверавање, путем одговарајућих радњи суда и учесника да ли су нормативна решења из закона, других прописа и општих аката у складу са уставом или уставом и законом и другим прописом. Том проверавању се приступа на основу захтева државних органа, организација и заједница овлашћених уставом да покрећу поступак пред уставним судом или на основу одлуке самог суда донете поводом иницијативе радних људи и грађана или правних лица, или по сопственом нахођењу. Уставима је предвиђено и да се оцењивање може вршити само у односу на општа акта која су на снази или ако од престанка њихове важности није протекло више од годину дана. Ово су процесно правне претпоставке за покретање и вођење поступка. Материјално правне претпоставке нису уста-

вима непосредно одређене али произилазе из садржине и циља функције уставних судова. Међутим, о томе постоје два мишљења зависно од прихватања или неприхватања потребе постојања сумње, о извршеној повреди правног поретка да би уставни суд деловао.

По једном мишљењу — таква сумња мора да постоји. Услед тога се и у погледу за оцењивање уставности и законитости морају навести како одредбе општег акта чија се оцена тражи тако и одредбе устава односно закона за које се тврди да су повређене. Исти су услови и за покретање поступка по иницијативи или од стране самог суда.

По другом мишљењу сумња у постојању повреде правног поретка је најчешћи али не и искључиви разлог за покретање поступка оцењивања уставности и законитости. Довољно је и само постојање друштвеног, политичког и правног интереса за спровођење једног таквог поступка. Несумњиво је да тај интерес мора да буде оправдан (одбијање примене општег акта од стране државног, самоуправног или другог органа и сл.) и у захтеву образложен и учињен бар вероватним. Он се не би могао заснивати на околностима које би поступак суда сводило на давање оцено уставности и законитости ван контекста основног циља те функције да обезбеди заштиту уставности и законитости, а што значи спречавање и отклања поремећаја у правном поретку самоуправне и државне регулативе и њихове примене. Такво поступање суда претворило би се иначе у обично давање мишљења односно инструменат проверавања сопствених нормативних решења а што би угрозило ефикасно остваривање основног циља.

У покренутом поступку уставни суд предузима радње неопходне за свестрану и детаљну оцену уставности и законитости општег акта. Устави не наводе које су то радње али одређују да је рад суда јаван и колективан, а основни вид поступка јавна расправа. Ово усмеравање неминовно претпоставља поступак разматрања ширег карактера уз учешће представника покретача и иницијатора поступка, доносиоца општег акта и заинтересованих органа, организација и заједница. У том поступку се износе, разматрају и узајамно оцењују чињенице, ставови и мишљења о нормативним решењима која су предмет оцено. То тражи активан однос и свестрану иницијативу како суда тако и свих учесника у конкретном поступку, посебно у погледу тражења и давања потребних података и обавештења. На тај начин се остварује заједничка активност на заштити уставности и законитости како у случају који је предмет поступка тако и на ширем плану.

Посебан значај у оваквом поступку заслужује јавна расправа због њеног карактера и домашаја. Усмено и непосредно изношење чињеница, ставова и мишљења и њихово узајамно оцењивање од стране чланова суда и учесника у поступку највише одговара природи делатности оцењивања уставности и законитости. Писмени облик комуницирања суда са учесницима поступка и заинтересованим органима и организацијама у једној оваквој делатности прихватљив је само у фази прикупљања претходних оба-

вештења потребних за припрему јавне расправе (одговор на предлог и сл.).

Према томе, основна карактеристика поступка за оцењивање уставности и законитости јесте свестрано, непосредно, усмено и јавно расправљање свих друштвених и правних аспеката материјално-правног и формално-правног односа између два или више општих аката. То је принцип од којег се законом или пословником дозвољава одступање само ако се ради о општем акту са правним питањем о којем већ постоји став суда или због његове природе не постоји потреба јавног расправљања. Оцена о томе даје се на седници суда. Овако постављено и усмерено разматрање и оцењивање општег акта омогућује уставном суду да утврди правилну оцену међусобног односа општих аката и донесе одлуку. Суд водећи рачуна о свим околностима конкретног питања одређује када му резултати расправљања омогућују утврђивање правилне оцене и одлучивање. То је ствар фактичке процене.

По закључењу расправе суд приступа већању и гласању о одлуци. Одлука може да буде, зависно од врсте општег акта, утврђивање да закон није у сагласности са уставом, односно поништавање и укидање прописа и општег акта.

Поступак оцењивања уставности и законитости не мора увек да се заврши мериторном одлуком. Прописи о поступку пред уставним судом предвиђају и окончање поступка обуставом. Тако се поступа, пре или после јавне расправе, ако је у току поступка отклоњена неуставност односно незаконитост, повучен предлог за оцењивање уставности и законитости или ако се утврди да нема основа за даље вођење поступка. У случају повлачења предлога уставни суд претходно оцењује да ли има основа да сам настави поступак и зависно од те оцене да одреди обуставу поступка или његово настављање *ex officio*. Према томе, овде је принцип диспозиције предлагача поступка ограничен, јер подлеже оцени суда.

У току поступка уставни суд може одлучити да омогући доносиоцу општег акта да сам отклони уочену повреду правног поретка. Тада му оставља рок за то отклањање а ако се исто не изврши уставни суд наставља започети поступак и доноси одлуку. У досадашњој пракси нема јединственог мишљења у којима случајевима и под којим условима уставни суд може овако поступити, међутим опште је мишљење да се овакве одлуке могу донети у случајевима када неуставне или незаконите одредбе прописа или општег акта нису довеле до повреда појединачних права, било што такво дејство немају, било што нису примењиване, или пак, што доносилац може без других последица путем измене прописа и општег акта да уреди ова питања. Иначе разлози за овакво поступање могу да буду различити, посебно они који су у интересу доносиоца акта.

IV. Облици и садржина акта Уставног суда

Према одредбама прописа о поступку пред уставним судом (закона или пословника) уставни судови у вршењу својих уставом

утврђених функција одлучују доношењем одлука и решења.

Уставни суд доноси одлуке кад одлучује о уставности и законитости, односно:

— кад утврђује да је закон престао да важи, односно да није био у складу са уставом;

— кад поништава или укида други пропис или општи акт;

— кад изражава мишљење о уставности и законитости.

У свим другим случајевима одлучивања суд доноси решења. То су случајеви:

— кад одлучи да не прихвати или прихвати иницијативу за покретање поступка;

— кад одбацује предлог или иницијативу;

— кад одређује рок за усаглашавање оспореног акта са законом; и

— кад у току поступка одређује привремену меру.

Одлуке и решења суда садрже образложење. Образложење садржи нарочито: наводе из предлога или иницијативе, односно решења о покретању поступка и одговора на предлог односно решење о покретању поступка, потребно чињенично стање, мишљење односно став суда, мере и састав суда.

Оваква концепција облика и садржине аката а нарочито садржине образложења довела је у пракси, поред других околности, да поступак пред уставним судом добије извесна обележја страначког поступка — доста сличан парничном поступку.

Сада су одлуке и решења Суда, и по својој садржини и по својој форми, усмерене према учесницима поступка као странкама, а не у првом реду на давање оцене уставности и законитости оспореног акта. Наиме, изрека одлуке је усмерена само на уклањање одређеног општег акта из правног саобраћаја или на његово остављање на снази, а образложење на рефератски део са наводи ма и предлозима иницијатора, односно предлагача и доносиоца општег акта. У изреци се уопште не изражава став Суда по одређеном правном питању, већ се он износи само у образложењу и то у његовом другом делу и често у мањем обиму него што је то у односу на наводе у рефератском делу.

Према томе, по садашњем концепту уставни суд својом одлуком и у погледу њене садржине и у погледу форме превасходно саопштава учеснику у поступку да његова иницијатива није прихваћена или да је одбачена, или да је прихваћена и поступак покренут односно да је предлог одбијен или поступак обустављен и слично. Настоји се да се да што потпунији одговор на све наводе учеснику у поступку, односно иницијатора, предлагача и доносиоца општег акта, а занемарује неопходност давања потпуних и целовитих разлога на основу којих је суд заузео став по одређеном питању.

Поменути и други проблеми садашњег концепта облика и садржине аката уставног суда указују на потребу његовог мењања са аспекта места, улоге и карактера функције уставног суда. Основни циљ ове функције — обезбеђење уставности и законитости у складу са уставом — и начин њеног остваривања — путем

оцењивања уставности закона и уставности и законитости прописа и општих аката — опредељује и њен карактер. Повод и објект деловања уставног суда није, по нашем мишљењу, једино општим актом нарушени правни поредак односно постојање повреде устава и закона и њено отклањање, какав је сада случај у пракси. Да би Уставни суд деловао довољно је да је покренут поступак за оцењивање уставности и законитости општег акта, да је дата иницијатива за његово покретање или да је сам суд нашао да има потребе (друштвене, политичке или правне) за његово покретање. Значи, битна претпоставка за вршење уставно-судске функције није постојање спора о повреди правног поретка већ постојање интереса за спровођење поступка за оцењивање уставности и законитости или постојање иницијативе и процене суда о потреби покретања таквог поступка. Тај интерес и потреба може да изискује, а поступак суда, у складу или не са тим, да оствари позитивну или негативну оцену. Позитивну, да не постоји несагласност са уставом или законом, и негативну, да таква несагласност постоји.

V. Закључна разматрања

Полазећи од карактера функције уставног суда, чини нам се да се долази до следећег схватања основних обележја поступка за оцену уставности и законитости пред уставним судом:

— Пред уставним судом се не води спор у коме учесници непосредно остварују своја појединачна права већ се у циљу обезбеђења заштите уставности и законитости, путем оцене уставности и законитости изражава став суда о уставности закона или о уставности и законитости прописа или општег акта, и у складу са тим одлучује да ли је одређена општа правна ситуација уређена сагласно уставу и закону;

— Предлагач и иницијатор поступка немају положај странке које пред судом воде спор о уставности или законитости, већ само положај учесника који траже од уставног суда да оцени уставност закона или уставност и законитост прописа или општег акта;

— Поступак уставног суда није усмерен непосредној заштити интереса предлагача и иницијатора које они имају у вези са оспореним општим актом (који служи као правни основ за утврђивање њиховог евентуалног конкретног права), већ општем обезбеђивању уставности и законитости путем оцене одређеног општег акта;

— Суд по спроведеном поступку, у зависности од свог става по одређеном правном питању у општем интересу, одлучује да ли ће општи акт оставити у правном промету (као акт који је сагласан са уставом или законом) или га одстранити из правног промета (као акт који је неуставан и незаконит).

У складу са оваквим схватањем основних обележја поступка пред уставним судом ни акти суда, по својој садржини и форми, не морају и не треба да буду превасходно усмерени према учесницима поступка и њиховим наводима и ставовима, већ заштити

уставности и законитости односно разложима оцене да ли је одређена општа правна ситуација сагласна са уставом или законом. Наиме, акти суда би, у првом реду, морали да изразе став Суда о одређеном правном питању, односно њима би суд изражавао своја мишљења о правним решењима садржаним у одређеној норми. Пошто се ради и о конкретном општем акту којим је та општа правна ситуација уређена, то суд, на основу заузетог става по том питању, оцењује да ли је тај општи акт сагласан са уставом и законом, и у зависности од те своје оцене, доноси одлуку констатације (за закон) или општи акт укида, односно поништава и тиме га одстрањује из правног поретка, или утврђује да нема места његовом одстрањивању из правног поретка.

Суд, као и досада, треба да одлучује у форми одлуке и решења. Одлуке доноси само кад интервенише у смислу: утврђивања да је закон престао да важи односно да није био у складу са уставом; поништавања или укидања другог прописа или општег акта или изражавања свог мишљења о уставности и законитости, односно да не постоји несагласност са уставом или законом. У свим другим случајевима доноси решење, то су случајеви: кад се услед одређених процесних сметњи општи акт не може оцењивати, кад нема места прихватању иницијативе и кад се одређује у току поступка привремена мера.

Кад се ради о одлуци да се не прихвати иницијатива за покретање поступка, могло би се прихватити, уместо решења, и одлучивање путем закључка суда. Садашња концепција да се и у овом случају доноси решење заснива се на ставу да суд и тада даје оцену да не постоји несагласност са уставом или законом. Међутим, чини нам се, да одредбе устава које се односе на функције уставног суда упућују на закључак да се оцена уставности и законитости даје тек након спроведеног одговарајућег поступка, а што значи и оцена да нема несагласности са уставом или законом. По таквом виђењу, доносећи одлуку да не прихвата иницијативу, суд не даје оцену о уставности или законитости оспореног акта, већ само одлучује да не налази оправдања — друштвеног или правног — за покретање поступка за оцењивање уставности или законитости. Природи и карактеру овог одлучивања више одговара облик закључка него решења. Иницијатор би се о закључку писмено обавештавао указивањем чиме се суд руководио у свом ставу односно оцени.

Доношењем одлуке о неприхватању иницијативе за покретање поступка у форми закључка више би се нагласио општи карактер поступка пред Уставним судом. Позиција иницијатора би била јаснија, посебно у погледу могућности поновног подношења иницијативе. Сада се у таквим случајевима иницијатива одбацује, јер се полази од претпоставке да је оспорени акт већ једном оцењиван од стране Суда. Прихватањем одлучивања путем закључка, таква претпоставка не би могла да се прихвати па стога не би долазило до одбацивања иницијативе, већ до поновног разматрања и одлучивања на основу нових или и раније изношених околности.

Као прилог, у судској пракси објављујемо садржину Захтева за оцену уставности и законитости одредбе чл. 28 ст. 3. Кривичног закона САПВ који је Живковић Илија из Кусадка путем свог браниоца, Пердуг Александра, адвоката из Новог Сада, поднео Ус-

тавном суду Југославије, као и Решење Уставног суда Југославије У. број 347/85 од 9. VII 1986. године о покретању поступка за оцењивање уставности и супротности са Кривичним законом СФРЈ одредбе чл. 28 став 3 Кривичног закона САП Војводине.

УСТАВНОМ СУДУ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ЗАХТЕВ ЖИВКОВИЋ ИЛИЈЕ осуђеника на казну смрти из Кусадка, сада у притвору Вишег суда у Новом Саду од 7. 3. 1979. године кога заступа Пердуг Александар, адвокат из Новог Сада.

Ради оцене уставности и законитости одредбе чл. 28 ст. 3 Крив. Закона Социјалистичке Аутономне Покрајине Војводине.

Проблематична одредба чл. 28. ст. 3 КЗ-а САПВ-а, гласи:

Казном из ст. 2 овог члана (казна смрти) казниће се и ко је учинио са умишљајем више убиства, изузев убиства која су предвиђена у чл. 29 и 31 овог закона, без обзира да ли му се за сва убиства суди применом одредаба о стицају, или је за неко убиство био раније суђен (поврат).

Дакле, ова одредба, ако се граматики и логички тумачи, у суштини је једна казнена одредба, која прописује казну за стицај и

за поврат (стицај крив. дела убиства и убиства у поврату).

Цитирана одредба из чл. 28. ст. 3 КЗ-а САПВ-а донета је повредом Устава СФРЈ и повредом Кривичног Закона Југославије.

Одредбе о стицају и поврату и кажњавање за стицај и поврат, саставни су део општег дела Кривичног Закона Југославије. Те одредбе из општег дела КЗ-а Југославије на другојачији начин прописују одређивање и одмеравање казне за стицај и поврат, него што је то прописано у одредби чл. 28 ст. 3 КЗ-а САПВ-а.

Општи део кривичног законодавства, Уставом СФРЈ дат је у надлежност Федерације. Таква надлежност Федерације утврђена је одредбом чл. 281 ст. 1., тач. 12 Устава СФРЈ. Ова одредба гласи: „Федерација преко Савезних органа уређује опште услове за изрицање санкција за кривична дела, систем кривичних санкција (Општи део кривичног закона)“.

Поврат и стицај су општи део кривичног законодавства. На темељу Устава СФРЈ и тамо прописаних овлашћења у чл. 281 ст. 1. тач. 12., Федерација је питање стицаја и поврата и кажњавања за стицај и поврат разрадила и утврдила у одредбама чл. 41 ст. 2., затим чл. 46 и 48 општег дела КЗ-а СФРЈ. По овим цитираним одредбама из општег дела КЗ-а СФРЈ, прописано је да за стицај кривичних дела, или за кривична дела учињена у поврату, не може се изрећи тежа врста казне од казне која је прописана за ту врсту кривичног дела. Примена ових законских одредаба значи да се код стицаја кривичних дела, или код поврата кривичних дела, не може изрећи строжија казна од оне која је прописана за ту врсту кривичног дела.

Супротно оваквом утврђењу из кривичног закона СФРЈ, КЗ-е САПВ-е у чл. 28 ст. 3. утврђује да за поврат и за стицај, окривљени може бити осуђен и тежом врстом казне (па и смртном казном) од казне које је прописана за ту врсту кривичног дела. При томе, не би смело бити спора, да је одредба чл. 28 ст. 3 КЗ-а САПВ-а казнена одредба за стицај и поврат кривичних дела, а не квалификовани случај кривичног дела, јер за квалификовани облик кривичног дела, претпоставка је постојање основног облика кривичног дела, који у овом случају Законом није утврђен.

Дакле, одредба чл. 28 ст. 3. КЗ-а САПВ-а може се тумачити само као казнена одредба у којој се на један другојачији начин и сасвим супротан начин од општег дела КЗ-а СФРЈ, утврђује кажњавање за стицај и поврат.

Напротив, републикама и покрајинама, Уставом није дато у

надлежност да прописују и утврђују систем казни за стицај и поврат. Дакле, републике и покрајине по Уставу нису овлашћене да у својим законодавствима утврђују за поврат и стицај паралелан систем кривичних санкција у односу на систем који је утврђен на општи начин у општем делу КЗ-а СФРЈ.

На основу изнетог сматрам да је Покрајина Војводина преписивањем казнене одредбе из чл. 28 ст. 3, којом се на супротан начин од општег дела КЗ-а Југославије утврђује кажњавање за стицај и поврат, прекорачила своје уставне компетенције, зашла у компетенције Савезних органа, те таквим својим поступком довела до уставног спора.

Посебно напомињем, да сам на основу овакве са становишта Југословенског устава, проблематичне одредбе чл. 28 ст. 3 КЗ-а САПВ-а осуђен на казну смрти пресудом К.86/81., која је право снажна.

Са наведених разлога предлажем Уставном суду Југославије да против одредбе чл. 28 ст. 3. КЗ-а САПВ-а, покрене поступак ради оценое уставности ове одредбе.

Нови Сад, 7. 11. 1985. г.

Живковић Илија

УСТАВНИ СУД ЈУГОСЛАВИЈЕ

БР. У број 347/85

9. јули 1986 год. -Београд

РЕШЕЊЕ

о покретњу поступка за оцењивање уставности и супротности са Кривичним законом СФРЈ од

редбе члана 28. став 3. Кривичног закона САП Војводине

1. Илија Живковић, из Новог Сада, поднео је Уставном суду Југославије иницијативу за оцењивање уставности и супротности са Кривичним законом СФРЈ одредбе члана 28. став 3. Кривичног закона САП Војводине („Службени лист САП Војводине”, бр. 117/77). Давалац иницијативе сматра да оспорена одредба није у складу са Уставом СФРЈ и да је у супротности са Кривичним законом СФРЈ јер се, по његовом мишљењу, сматра казна не може изрећи за кривично дело убиства у стицају и поврату, него само за најтеже облике тешких кривичних дела. Поред тога, давалац иницијативе сматра да САП Војводина није била надлежна да уређује казне за кривична дела у стицају и поврату јер су та питања уређена у Кривичном закону СФРЈ.

2. Оспореном одредбом одређено је да ће се смртном казном, или казном затвора најмање десет година, казнити и учинилац који са умишљајем изврши више убиства, изузев убиства намах и убиства детета при порођају, без обзира да ли му се за сва убиства суди применом одредаба о стицају, или је за неко убиство био раније осуђен.

3. Чланом 175. став 2. Устава СФРЈ одређено је да се смртна казна може изузетно прописати и изрећи само за најтеже облике тешких кривичних дела, а у члану 281. став 1. тачка 12. Устава СФРЈ одређено је да федерација, преко савезних органа, уређује опште услове и начела за изрицање санкција за кривична дела и привредне преступе, систем санкција, услове за гашење санкција и за рехабилитацију и

општа правила о примени васпитних мера и кажњавању малолетника (општи део кривичног закона и закона о привредним преступима).

Полазећи од ових уставних одредаба, у општем делу Кривичног закона СФРЈ одређено је да се смртна казна може изрећи само за најтеже случајеве тешких кривичних дела за које је законом прописана (члан 37. став 2). Неспорно је да кривично дело убиства спада у најтежа кривична дела, али у оспореној одредби не ради се о посебном, квалификованом облику убиства, за које би се могла изрећи смртна казна, па се зато основано поставља питање да ли је ова одредба у сагласности са наведеном одредбом Устава СФРЈ и да ли је у супротности са одредбом члана 37. став 2. Кривичног закона СФРЈ о изузетности прописивања и изрицања смртне казне.

Пошто се оспореном одредбом прописује казна за кривична дела у стицају и поврату, што је предмет општег дела Кривичног закона СФРЈ који, на основу члана 281. став 1. тачка 12. Устава СФРЈ, уређује федерација, преко савезних органа, то се основано поставља питање да ли је САП Војводина тиме прекорачила своја уставна овлашћења и зашла у компетенције федерације.

У општем делу Кривичног закона СФРЈ утврђен је начин одмеравања казне за кривична дела у стицају (члан 48) и одмеравању казне осуђеном лицу (чл. 41. и 46.). У случају стицаја, суд је обавезан да утврди казне за свако од кривичних дела извршених у стицају и, након тога, на начин прописан у чла-

ну 48. став 2, изрекне јединствену казну за сва извршена кривична дела. По врсти казне не може бити тежа од казне прописане за најтежи облик извршеног кривичног дела. Изрицање казне на начин прописан у оспорепој одредби, одступа од ових општих одредаба Кривичног закона СФРЈ, па се поставља питање њене супротности са одредбама чл. 41, 46. и 48. Кривичног закона СФРЈ.

На основу наведених разлога, Уставни суд Југославије оценио је да има основа да се прихвати дата иницијатива и покрене поступак за оцењивање уставности оспорене одредбе и њене супротности са Кривичним законом СФРЈ.

4. Уставни суд Југославије, на основу члана 375. Устава СФРЈ, на седници одржаној 9. јула 1986. године, донео је

РЕШЕЊЕ

Покреће се поступак за оцењивање уставности и супротности са Кривичним законом СФРЈ одредбе члана 28. став 3. Кривичног закона САП Војводине.

Замењује председника
Уставног суда Југославије
судија

Милосав Стијовић

УСТАВНИ СУД ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. У број 347/85
9. јули 1986 год. -Београд

1. Уставни суд Југославије, на седници одржаној 9. јула 1986. године, по иницијативи Илије Живковића из Новог Сада, донео је Решење У — бр. 347/85 о покретању поступка за оцењивање уставности и супротности са Кривичним законом СФРЈ одредбе члана 28. став 3. Кривичног закона САП Војводине.

2. Уставни суд Југославије, на истој седници, утврдио је да је даваоцу иницијативе применом оспорене одредбе, пресудом Вишег суда у Новом Саду К-86/81, од 19. априла 1983. године изречена смртна казна због извршеног кривичног дела убиства.

Уставни суд Југославије, на основу члана 379. Устава СФРЈ, донео је

РЕШЕЊЕ

1. Наређује се обустава извршења пресуде Вишег суда у Новом Саду К-86/81 од 19. априла 1983. године, до доношења коначне одлуке Уставног суда Југославије о одлучивању уставности одредбе члана 28. став 3. Кривичног закона САП Војводине и њене супротности са Кривичним законом СФРЈ.

2. Решење доставити Вишем суду у Новом Саду и даваоцу иницијативе.

Замењује председника
Уставног суда Југославије
судија

Милосав Стијовић

САОПШТЕЊА

ИЗ СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА

На седници Управног одбора, одржаној 23. маја 1986, донета су следећа решења:

1. Председник Боривој Јекић упознао је Управни одбор са извештајем о седници Председништва Међународне уније адвоката која је одржана у Мадриду 25. и 26. априла 1986. године, а на којој је у име Савеза републичких и покрајинских адвокатских комора Југославије присуствовао Борбе Буришић, адвокат у Београду.

2. Председник Боривој Јекић упознао је Управни одбор са Предлогом измена и допуна у постојећем Статуту Савеза републичких и покрајинских комора Југославије.

3. Председник Боривој Јекић упознао је Управни одбор са извештајем са састанка Радне групе Савеза републичких и покрајинских комора Југославије о иницијативи за потписивање Друштвеног договора за објективизирање друштвено економског положаја адвокатуре.

4. Миковић Милан, адвокат у Панчеву, упознаје чланове Управног одбора да је у Панчеву, на нивоу Вишег суда Панчево, одржано Саветовање судија са подручја овога суда, на тему казнене политике. Између осталог, на овом Саветовању закључено је да се казнена политика поопштри, а код привредног криминала да се не изричу условне осуде.

5. Усвојен је извештај Браниславе Ботић-Ракић, благајника Управног одбора, о стању новчаних средстава на жиро-рачуну Коморе.

6. Рончевић Стеван, председник Комисије за статутарна и нормативна акта, упознао је Управни одбор да је на седници Извршног већа САПВ као и на Законодавно-правној комисији Скупштине САПВ прихваћен Предлог Адвокатске коморе Војводине за измену члана 108. и 109. Статута Адвокатске коморе Војводине. Предлог за измену наведених чланова Статута прослеђен је „Службеном листу САПВ” на објављивање.

7. Председник Боривој Јекић упознаје Управни одбор да ће од 23. до 25. маја 1986. године боравити у Новом Саду званична делегација адвоката из НР Мађарске.

8. Решењем бр. 210/86 уписује се у Именик адвоката Јелкић Оливера из Лаћарка, са седиштем адвокатске канцеларије у Лаћарку, ул. 1. новембра 259. са даном 23. мај 1986.

9. Решењем бр. 211/86 уписује се у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине Трајлов Бранко са седиштем адвокатске канцеларије у Зрењанину, ул. Гундулићева 3, а са даном 02. јун 1986. године.

10. Решењем бр. 203/86 уписује се у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине Буродић Милан са седиштем адвокатске канцеларије у Сенти, Пионирска бр. 4, са даном 02. јун 1986. г.

11. Решењем бр. 199/86 уписује се у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине Буровић Мирјана са седиштем адвокатске канцеларије у Сремској Митровици, ул. Моше Пијаде 116, са даном 04. јун 1986. године.

12. Решењем бр. 232/86 уписује се у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине Старчевић Страхиња са седиштем адвокатске канцеларије у Сомбору, ул. Париске комуне 5, а са даном 02. јун 1986. године.

13. Решењем бр. 287/85 одбијен је захтев Тот Артура, дипл. правника из Мужље, Савскак 8/б, за упис у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине.

14. Решењем 225/86 уписује се у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине Кртинић Бранко са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, ул. Херцеговачка 17, са даном 02. јун 1986. године.

15. Решењем 240/86 уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Влатковић Смиљка са адвокатско-приправничком вежбом код Бурчин Душана, адвоката у Панчеву, а са даном 02. јун 1986. године.

16. Решењем 226/86 уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Селаковић Светлана са адвокатско-приправничком вежбом код Милић Томислава, адвоката у Новом Саду, са даном 02. јун 1986. године.

17. Решењем бр. 230/86 уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Дубајић Ласло са адвокатско-приправничком вежбом код мр Војислава Попадића, адвоката у Новом Саду, са даном 02. јун 1986. године.

18. Решењем бр. 238/86 уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Миљуш Милан са адвокатско-приправничком вежбом код Добросављевић Милана, адвоката из Новог Сада, са даном 02. јун 1986. године.

19. Решењем бр. 146/86 узима се на знање да је Поповић Љубица, адвокатски приправник код адвоката Царић Бранка из Новог Сада, продужила приправничку вежбу почев од 25. 04. 1986.

20. Решењем бр. 237/86 одбија се захтев за евидентирање уговора о пружању правне помоћи и заступању који је закључен између Марјански Лазара, адвоката из Суботице, и Народног позоришта из Суботице, обзиром да је став 4. уговора у супротности са Законом о адвокатури, Статутом Адвокатске коморе Војводине и Тарифи о награди и накнади трошкова за рад адвоката.

21. Решењем бр. 222/86 наложено је књиговодству да исплати посмртнину Тамари Петровић, супрузи пок. Светислава Петровића, адвоката у Суботици.

22. Решењем бр. 217/86 наложено је књиговодству да исплати посмртнину Бергер Еви, удови Керекеш др Стевана, адвоката у Новом Саду.

Исправке Тарифе о наградама и накнади трошкова за рад адвоката, објављене су у „Службеном листу САПВ“ бр. 16/86. од 5. јула 1986. и у бр. 17/86. од 10. јула 1986.

Управни одбор

ИЗ СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА

На седници Управног одбора, одржаној 20. јуна 1986. донета су следећа решења:

1. Секретар Управног одбора Мирослав Лотина упознао је Управни одбор са дописом Управе друштвених прихода општина и града Новог Сада, којим се упозоравају адвокати да измире своја дуговања на име пореза и доприноса, те је одлучено да се свим ООА адвоката проследи допис са указивањем да су адвокати дужни уредно испуњавати своје пореске и друге материјалне обавезе које проистичу из обављене адвокатске делатности.

2. Одлучено је да предавању, које ће се одржати у Кечкетету 27. јуна 1986. године на тему „Адвокатска етика“, присуствује др Лошонц Аурел, председник Комисије за међународне везе.

3. Нове адвокатске Тарифе су донеле:

— Адвокатска комора Србије — ступила на снагу 27. априла 1986. године, а објављена је у „Сл. гласнику СР Србије“ бр. 14/86 од 26. априла 1986. године.

— Заједница Адвокатских комора Босне и Херцеговине — ступила на снагу 26. маја 1986. године, а објављена је у „Сл. листу СР БиХ“ бр. 15/86 од 15. маја 1986. године.

— Адвокатска комора Словеније — ступила на снагу 10. маја 1986. године, а објављена је у „Сл. листу СР Словеније“ од 9. маја 1986. године. (вредност тачке је сада 260 динара).

4. Узет је на знање извештај председника Боривоја Јекића да је Конгрес адвоката Југославије одложен на неодређено време, док се нормативно не уреди положај Савеза републичких и покрајинских комора Југославије, Председништва савеза и друга питања.

5. Административни секретар Сава Поповић информисао је Управни одбор о седници Секције за друштвено-политички систем Покрајинске конференције ССРН Војводине.

На седници су разматрана питања:

а) Предлог за доношење и нацрт Закона о правосудном испиту (измене и допуне),

б) Предлог за доношење и нацрт Закона о изменама и допунама Закона о адвокатури и служби правне помоћи,

в) Предлог за доношење Закона о поступку пред судовима удруженог рада, са Нацртом закона.

6. Административни секретар Сава Поповић информисао је Управни одбор о седници Парничног одељења Врховног суда Војводине, која је одржана 17. јуна 1986. године.

На седници су разматрана питања:

а) Страначка легитимација у парници за иселење лица које привремено или бесправно користи стан дат другом лицу на коришћење правоснажном одлуком,

б) Накнада за текуће — инвестиционо одржавање стамбених зграда у друштвеној својини, са посебним акцентом на обавезе сопственика станова.

7. Узет је на знање извештај Бранислава Ботић-Ракић, благајника Управног одбора, о стању новчаних средстава која се воде на жиро-рачуну Коморе.

С обзиром на знатан износ дуговања адвоката Комори одлучено је да се суспендују сви адвокати који нису измирили своја дуговања према Комори за два или више квартала.

8. Одлучено је да се за радове објављене у „Гласнику“ Адвокатске коморе Војводине исплаћују ауторски хонорари у нето износу од 900 динара по страни одштампаној у „Гласнику“, свим ауторима почев од 1. јануара 1986. године па надаље.

9. Одлучено је да право на бесплатног заступника, односно помоћника, имају само оне странке које су без имовине и прихода.

10. Решењем бр. 233/86 уписује се у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Трбојевић Горан, са седиштем адвокатске канцеларије у Суботици, ул. Б. Кидрича 12, а са даном 20. јуни 1986. године.

11. Решењем бр. 256/86 уписује се у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Ристић Драгослав, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, ул. Димитрија Туповића 22/III са даном 1. јули 1986. године.

12. Решењем бр. 278/86 уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду, Субаков Милош, дипл. правник из Бечеја, са адвокатско-приправничком вежбом код Субаков Владимира, адвоката у Бечеју, а са даном 16. јули 1986. године.

13. Решењем бр. 274/86 брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Ристић Драгослав, са даном 30. јули 1986. године, због уписа у Именик адвоката.

14. Решењем бр. 272/86 наложено је књиговодству да исплати припадајућу посмртнину Попов Милици, удови пок. Радић Георгија, адвоката у пензији из Бечеја.

15. Решењем бр. 253/86 брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Кртинић Бранко, адвокат у Панчеву, са даном 3. јуни 1986. године, због пресељења седишта своје адвокатске канцеларије на територију Основне адвокатске коморе у Београду.

16. Решењем бр. 263/86 узет је на знање извештај секретара да је Кецојевић Драгутин, адвокат у Новом Саду, преселио седиште своје адвокатске канцеларије из ул. Војвођанских бригада 9 у ул. Васе Стајића бр. 25/I у Новом Саду.

17. Решењем бр. 265/86 евидентиран је уговор о пружању правне помоћи и заступању, закључен између Маријански Лазара, адвоката у Суботици, и РУ „Вељко Влаховић“ из Суботице.

18. Решењем бр. 247/86 узето је на знање да је Белић Б. Никола, адвокат у Зрењанину, дана 31. маја 1986. иступио из АРЗ „Правна помоћ“ у Зрењанину, и дана 1. јуна 1986. године отворио индивидуалну адвокатску канцеларију, са седиштем у Зрењанину, ул. Гундулићева 3.

19. Решењем бр. 247/86 узето је на знање да су Белић Б. Никола и Трајлов С. Бранко, адвокат из Зрењанина, основали удружену адвокатску канцеларију (заједничку адвокатску канцеларију) са седиштем у Зрењанину, у ул. Гундулићева 3, уговором од 2. јуна 1986. године, са којим даном су и отпочели са вођењем заједничке адвокатске канцеларије.

Управни одбор

Уређивачки савет

Председник:

Никола Вујашковић

судија Уставног суда Војводине

Светозар Дракулић, заменик јавног правобраниоца Војводине, *Антоније Борић*, судија Врховног суда Војводине, *Никола Једовац*, адвокат у Сомбору, *Васа Калишки*, адвокат у Панчеву, *Жива Коњевић*, шеф Службе за скупштинске послове Привредне коморе Војводине, *Војислав Маринков*, адвокат у Вршцу, *др Љубиша Милошевић*, редовни професор Правног факултета у Новом Саду, *Душан Мићић*, заменик секретара СИЗ-а за научни рад Војводине, *Милан Рапајић*, адвокат у пензији из Новог Сада, *Војислав Рашовић*, адвокат у Сремској Митровици, *Ласло Цабафи*, директор Кадровског и општег сектора фабрике каучука у оснивању, *Зрењанин, др Петар Шарчевић*, ванредни професор Правног факултета на Ријеци, *Душан Шипка*, председник Општинског суда у Пландишту

Уређивачки одбор

Главни и одговорни уредник

Сава Савић

адвокат у Новом Саду

Борђе Вебер, адвокат у Новом Саду, *Светозар Добросављевић*, адвокат у Новом Саду, *Мирослав Здјелар*, адвокат у Новом Саду, *Живко Киселички*, судија Вишег суда у Новом Саду

Технички уредник

Мирјана Јовановић

Гласник издаје и власник је Адвокатска комора Војводине, 21000 Нови Сад, Змај-Јовина 20/1. — Телефон: 29-459. Годишња претплата 3000.— дин. Претплата за иностранство 40 US долара. Цена једног броја 250.— дин.

Тек. рачун 65700-678-2047. Рукописи се не враћају.

У издавању часописа учествује и Самоуправна интересна заједница за научни рад Војводине

На основу мишљења Покрајинског секретаријата за образовање, науку и културу САПВ бр. 418—18 од 23. маја 1973. године. Гласник је стручна публикација ослобођена основног и посебног пореза на промет.

Штампа: ГРО „Пролетер“ Рума, Задарска бб, тел. 022/423-711

